

ЗВІТ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ ПІДПРИЄМЦІВ М. КОЛОМІЯ

Опитування проводилося

у співпраці з проектом

«Економічний розвиток міст»

за підтримки

Червень 2007 р.

ВИВЧЕННЯ ДУМКИ ПІДПРИЄМЦІВ

I. ВСТУП

У травні - червні 2007 року було проведене опитування роботодавців м. Коломиї. Це опитування є елементом процесу стратегічного планування економічного розвитку з залученням громади, який визначатиме економічне майбутнє міста. Метою опитування було отримання корисної та достовірної інформації для членів Експертного комітету стратегічного планування (ЕКСП) стосовно думки тих, хто здійснює інвестиції та створює робочі місця в Коломиї. Серед питань анкети були історія і статус підприємства, характер бізнесу, робоча сила та персонал, інформація про розміщення підприємства, послуги, що надаються органами влади, та стосунки з ними, а також загальна думка про місто як середовище для ведення бізнесу.

II. МЕТОДОЛОГІЯ ТА ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

До 10 червня 2007 року було заповнено 39 анкет. У переліку для опитування були як найбільші роботодавці міста, так і вибірка малих та середніх підприємств. Серед отриманих були також два комунальних підприємства міста.

У цьому звіті зведено узагальнені відповіді всіх підприємств.

Двадцять чотири з 39 опитаних підприємств забезпечують роботою менш ніж 50 працівників кожне. Обстеження виявило лише одне велике підприємство на якому працює понад 700 осіб.

Для отримання якомога повніших і відвертіших відповідей, респондентів запевнили, що цей звіт не буде містити посилань на конкретні підприємства, а інформація в анкетах буде конфіденційною. Відзначимо, що жодне з опитаних підприємств не скористалось правом «інкогніто».

Були виявлені відмінності у відповідях між підприємствами, що належать до різних галузей економіки, а також між середніми підприємствами та представниками малого бізнесу. Тому частину даних було проаналізовано з урахуванням цих відмінностей.

Звичайно, опитування 39-ти підприємств не може абсолютно відобразити думку всієї бізнесової спільноти Коломиї, але ці підприємства, як традиційні роботодавці, так і динамічний, зростаючий сектор малих і середніх компаній, репрезентують значну частину місцевої економіки, і дають можливість порівняти результати цього опитування з результатами аналогічних опитувань, проведених в 27 інших містах України.

На опитаних підприємствах працює 2866 осіб (у т.ч. 1216 – жителі передмість, тобто близько 42%, що є рекордним показником серед інших опитаних міст). Розподіл жителів передмість на підприємствах є не рівномірним. Так, на найбільшому з підприємств працює майже половина жителів передмість, на середніх підприємствах – близько – 23%, а у малому бізнесі – 4,3%.

Якщо врахувати, що всього у місті налічується 12,2 тис. зайнятих осіб, то фактично цим опитуванням були охоплені працедавці 23,5% працюючих у місті. Зауважимо, що серед 12,2 тис. зайнятих є значна частка працівників бюджетної сфери. Отже, можна стверджувати, що вибірка є репрезентативною з похибкою до 2%.

III. ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ. РЕЗЮМЕ

1. Місцева економіка виявляє ознаки консолідації після нещодавніх процесів приватизації, які супроводжувалися становленням і зростанням динамічного сектора малих і середніх підприємств. Місцеві підприємці найбільше незадоволені загальною економічною ситуацією в країні, національним законодавством, дорогими енергоносіями, низьким рівнем інвестицій, бюрократизмом (особливо щодо ліцензування, надання різноманітних дозволів та виділенням земельних ділянок), а також рівнем професіоналізму службовців.
2. Загальна кількість працівників на всіх підприємствах-респондентах сьогодні складає 2866. У найближчі 2-3 роки планується створити ще близько 300 робочих місць. Рушійною силою у створенні нових робочих місць є малі та середні підприємства, особливо сфери торгівлі та обслуговування, де респонденти найбільш позитивно оцінюють перспективи на наступні роки. Тільки на одному з середніх підприємств планують суттєво збільшити кількість робочих місць.
3. Стан ринку праці визначається такими важливими параметрами:
  - 37,9% працюючих – жінки;
  - 16,2 % працюючих мають вищу освіту;
  - жителі передмість складають 42,4% (у 2002 році їх було близько 43%).Ці величини мають стабільну тенденцію до зростання, крім кількості працівників, що проживають за межами міста. Їх чисельність у майбутньому дещо знизиться.
4. Експортна орієнтація місцевої економіки є вкрай низькою. За межі України експортується лише 6,7% продукції. Головними експортерами є три середні підприємства меблевої, машинобудівної та легкої промисловостей. Дві компанії з них експортують більше половини своєї продукції. Саме ці підприємства володіють основною часткою експортного потенціалу міста. Країни СНД не є основним партнером для цих підприємств. Природно, що малі та середні підприємства сфери послуг обслуговують переважно місцевий та регіональний ринки (тобто національний ринок).
5. Рівень збуту на одного працюючого (близько 58,5 тис. грн. на рік) в бізнесі (продуктивність праці) є вищим від середнього в Україні. У наступному році 9 невеликих підприємств (в основному сфери торгівлі та послуг) прогнозують падіння збуту в 2008 році на 5-80%.
6. Проблемою є нестача кваліфікованої робочої сили. При цьому якість працюючих трудових ресурсів (порівняно з середніми значеннями в інших містах України де проводилось аналогічне опитування) є не надто високою. За оцінками керівників підприємств, «задовільні» (28,5 %) та «погані» (2,4 %) працівники складають порівняно незначну величину. Така відсоткова частка «поганих» працівників не віщує проблем ні для працедавців, ні для інвесторів, які планують «прийти» у місто, однак заставляє серйозно задуматись над причинами цього явища. Число «відмінних» працівників на думку місцевих працедавців становить близько 22 %, а «добрих» - 48%.
7. Ринок праці має певні резерви, які дозволяють зробити зміни на краще. Середня заробітна плата на даний час (2007 р.) досягла позначки - 871 грн. на місяць. У 2006 році вона була 737 грн./міс. (в Україні у 2005 році середня зарплата складала – 806 грн. на місяць). Відносно багато підприємств (19) або вже відчувають брак працівників необхідної кваліфікації, або очікують його у недалекому майбутньому (10). Лише 10 підприємств з 39 опитаних не мають такої проблеми. Головним чином дефіцит високо кваліфікованих спеціалістів відчувається серед інженерно-технічних працівників у технічних сферах. Малий бізнес також відчуває брак

- кваліфікованих працівників, зокрема, у сфері маркетингу та менеджменту. Бракує висококваліфікованих працівників практично усіх професій.
8. Лише три підприємства мають відділи, що займаються науковими розробками (разом близько-20 працівники). Ще одне підприємство планує створити такий відділ найближчим часом.
  9. Більшість будинків міста, комунальне та технологічне обладнання міста знаходяться у не надто доброму технічному стані. Відчувається брак площ для розвитку малого бізнесу. Про бажання розширити свій бізнес та труднощі з отриманням землі або приміщень повідомило 13 фірм (30% всіх опитаних). У той же час 26 підприємств не мають таких проблем. Відзначимо, що більшість великих та середніх підприємств (крім трьох) проблем із браком виробничих площ та земель для розширення не відчують. Вони, очевидно, маючи перспективні плани щодо розширення та відслідковуючи явну тенденцію до подорожчання нерухомості, в основному, не бажають продавати надлишки землі та будівель. Вісімнадцять фірм з 39 мають чіткі плани розвитку чи модернізації своїх нинішніх потужностей з метою розширення своєї діяльності в Коломії, ще 15 - розглядають таку можливість у найближчому майбутньому.
  10. Приплив зовнішніх фінансових ресурсів до місцевої економіки є не високим, але демонструє позитивну динаміку. Загальна сума очікуваних інвестицій (майже 13,7 млн. грн.) на найближчі 2-3 роки є незначною для міста з населенням близько 60 тис. мешканців. Розуміючи, що внутрішніх інвестиційних ресурсів у місті недостатньо більше половини підприємців ратує за залучення прямих іноземних інвестицій. Розвиваючись, підприємства міста планують створити понад 300 нових робочих місць, однак це не надто оптимістичний показник. Зважаючи на відносно низький рівень «задекларованого» зростання інвестиційних ресурсів можна із високим рівнем достовірності стверджувати, що більшість цих робочих місць будуть належати до категорії т.зв. «низько технологічних».
  11. Найближчим часом (2007-2009 рр.) чотири компанії розширятимуться за межами Коломії і шість розглядають таку можливість, що свідчить про амбітні очікування. Жодна з фірм не задекларувала припинення свого бізнесу в Коломії у цьому році. Проте, три невеликих підприємства розглядають можливість перенесення своєї діяльності до іншого міста, здебільшого в пошуках кращої кон'юнктури ринку та пошуку нових клієнтів. Основними причинами такого можливого кроку респонденти назвали: кращий бізнес - клімат у іншому місті, зміну ринкової кон'юнктури та відсутність землі для розширення.
  12. Визначальними чинниками розташування більшості підприємств саме в Коломії є наявність ринків збуту товарів і послуг, наявність недорогої і кваліфікованої робочої сили, наявність постачальників сировини та комплектуючих.
  13. Загалом, рівень якості послуг, що надаються органами місцевого самоврядування в м. Коломії оцінений вище порівняно з середньою величиною, отриманою у результаті узагальнення даних з інших опитаних міст України. У середньому 2,81 за 4-бальною шкалою, де 1 є найвищою, а 4 – найнижчою оцінкою. Дещо нижчі за середньо українські значення отримали утримання доріг та охорона правопорядку. Це саме ті сфери, де бізнес оцінює послуги, що надаються місцевою владою найкритичніше.
  14. Відчувається що місцевий бізнес (особливо малий) очікує від міської влади постійного інформаційного обміну та реальної зацікавленості влади бізнес-кліматом міста. Невдоволення малого і середнього бізнесу викликає також значна бюрократична тяганина, особливо щодо вирішення земельних питань.

15. Сім компаній поставили місцевій владі оцінку «відмінно», 23-и респонденти вважає її рівень «добрим», 21 - «задовільним». Жоден не оцінив - «погано». Одне підприємство відповіло, що «не має думки». За правилами соціології така відповідь відноситься до негативних. Середня оцінка – 2,02 за 4-х бальною шкалою, де «4» - найгірша оцінка.
16. Дещо гіршими були думки про бізнес-клімат у Коломиї (середній бал – 2,51). Дві компанії оцінили місто як «відмінне» місце для ведення бізнесу, 14 -«добре», і 21 - «задовільне». Жоден респондент не поставив Коломийському бізнес-клімату оцінку «погано». Один підприємець висловились, що «не має думки» про стан бізнес середовища в місті. За правилами соціології ми відносимо цю відповідь до негативних.
17. Компанії поділяють думку, що місцева економіка поліпшиться завдяки таким позитивним змінам на місцевому рівні: розвитку малих і середніх підприємств (54%), залученню прямих іноземних інвестицій (51%), розвитку комунальної інфраструктури та туризму – по 41%.

IV. РЕЗУЛЬТАТИ ОПИТУВАННЯ

1. СТАТУС ПІДПРИЄМСТВ

Більшість опитаних підприємств (26 з 39) було засновано після 1990 року, проте багато з них є «продовжувачами справи» традиційних галузей та своїх попередників. Найбільша частка новостворених компаній належить малим підприємствам у сфері торгівлі та послуг, тоді як у сфері виробництва серед більших роботодавців (де працює понад 50 осіб) переважають традиційні підприємства машинобудівної, деревообробної, транспортної, харчової, легкої та будівельної (виробництво будматеріалів) галузей промисловості. Присутність іноземного капіталу в місті (чотири підприємства з часткою іноземного капіталу) є відносно високою, якщо вимірювати її відповідною часткою працівників – 469 осіб (16 % - до числа опитаних та 3,8% відносно усіх працюючих). У структурі власників усіх опитаних підприємств відносна частка державної власності складає лише 8 відсотків (основним чином через два середні підприємства, де працює відповідно 95 та 131 особа). При цьому основними власниками усіх найбільших підприємств міста (з кількістю працюючих понад 50 осіб) є фізичні особи (громадяни України).

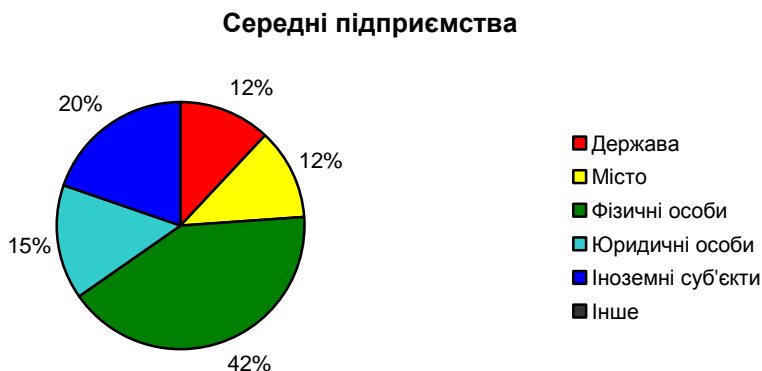

Рис. 1. Структура акціонерів (власників) середніх підприємств

Малі підприємства

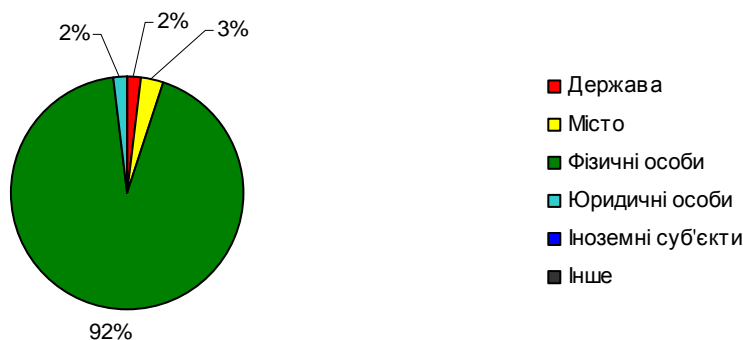

Рис. 2. Структура акціонерів (власників) малого бізнесу

Усі підприємства

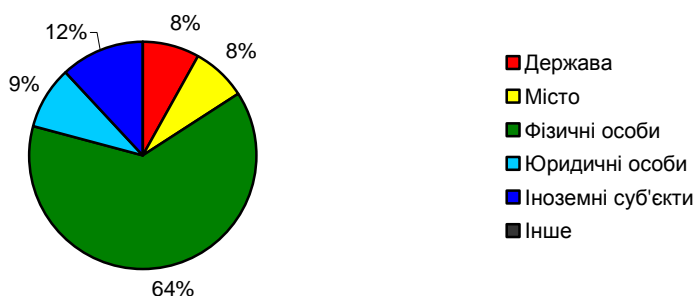

Рис. 3. Структура акціонерів (власників) усіх опитаних підприємств

2. ЗАГАЛЬНИЙ СТАН БІЗНЕСУ

Економіка міста досить добре диверсифікована, її головним сектором залишається промисловість. Саме промисловість продовжує бути головним роботодавцем та основним експортером. Найбільш вагомий внесок належить трьом середнім підприємствам (деревообробної, легкої, машинобудівної промисловостей) та єдиному великому підприємству (виробництво будівельних матеріалів).

Коломия, як і більшість подібних міст України, відчули вплив значних коливань щодо змін на ринку праці протягом перехідного періоду. Більшість найбільших працедавців сьогодні працюють доволі стабільно, демонструючи прийнятну ефективність. Обстеження виявило досить стабільну галузь виробництва будівельних матеріалів, деревообробки, легкої та харчової промисловостей. Ринки збуту будівельних підприємств знаходяться, природно, у Коломиї та Івано-Франківській області.

Новим явищем у місцевій економіці є розвиток малих і середніх підприємств після 1990 р.; ці компанії здебільшого задовольняють різноманітні потреби регіональних галузей, домогосподарств і населення.

Респонденти мали назвати чинники негативного впливу на поточний і майбутній розвиток своєї продукції чи послуг (див. рис. 4).

До чільної групи чинників увійшли: (1) загальна економічна ситуація – згадувалася 56% всіх респондентів і 43% представників середніх підприємств; (2-4) витрати на енергетичні ресурси, внутрішня конкуренція та національне законодавство по 38%, (29%, 29% та 50%- для середніх підприємств, відповідно), (5) застарілі засоби виробництва 36%: (43% для середніх підприємств). Шосту та сьому позицію отримали «нестача кваліфікованої робочої сили» та «високі процентні ставки» - по 33% (для середніх - 57% та 29% - відповідно). Далі (8) «високі витрати на матеріали і комплектуючі» – 18% (для середніх – 29%), (9) – «недоступність фінансування» – 15% (жодне із середніх – не вважає це суттєвою перешкодою); (10)– втрата ринків колишнього СРСР - 8% (21% - для середніх).

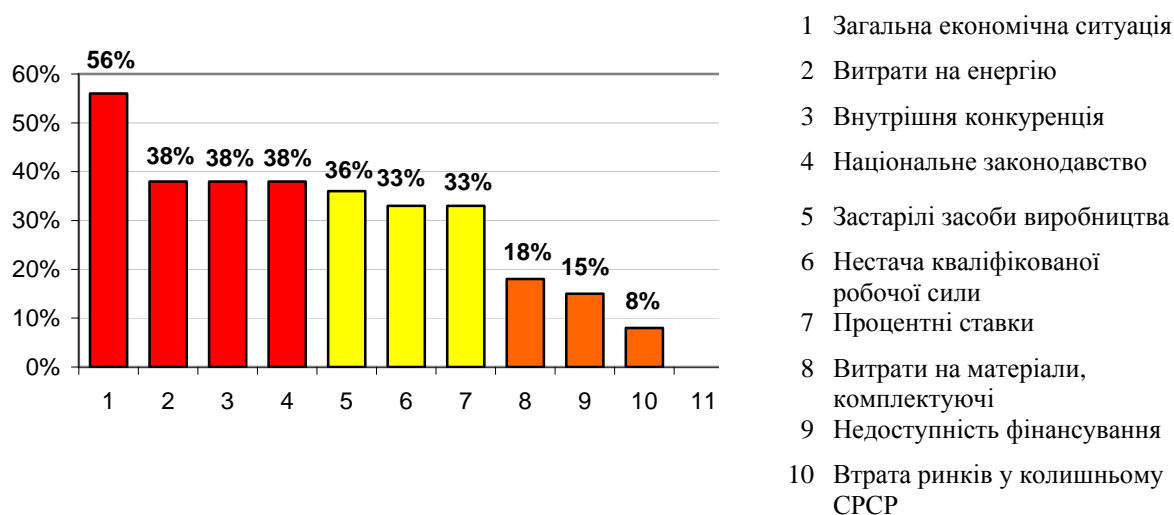

Рис. 4. Перешкоди для подальшого розвитку

Такі перешкоди як «віддаленість ринків», «вартість робочої сили», «іноземна конкуренція» та «обмеження пов'язані із захистом довкілля» у загальній вибірці набрали лише по 3% кожна, хоча для середніх підприємств ситуація є зовсім іншою – відповідно 0%, 0% та 7%, 7%. Цікаво, що високу вартість робочої сили серед перешкод для подальшого розвитку назвав лише один з керівників малого підприємства, де середньомісячна зарплата і так знаходиться на рівні близькому до мінімальної, що встановлена в Україні.

Практично не бачать підприємці проблеми у обмеженнях пов'язаних із захистом довкілля. Лише одне з підприємств (потужний експортер) назвало цей фактор.

Очікування, пов'язані з більш тісним співробітництвом України з ЄС чи вступом до цієї організації, є досить позитивними, хоча підприємства передбачають і негативні наслідки.

Рис. 5. Переваги вступу до ЄС

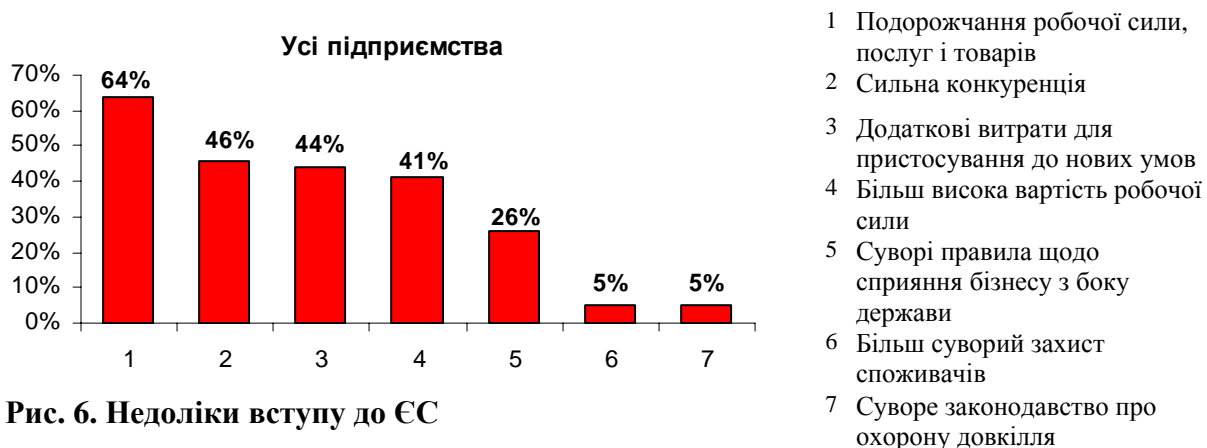
Стабільніший бізнес-клімат (64 %), кращий правовий захист підприємців (62 %), більш високий рівень захисту економічної конкуренції (28%), доступ до великого ринку без митних перешкод та стабільний ринок капіталу, набрали по 26%, участь у програмах ЄС (23%) та єдина валюта (13%) є на думку опитаних підприємств головними вигодами від початку процесу інтеграції та показують нам, чого цим підприємствам найбільше бракує в сьогоднішній Україні.

Пріоритети для середніх підприємств були наступні: кращий правовий захист підприємців (57 %), стабільніший бізнес-клімат (43%), «стабільний ринок капіталу», «доступ до великого ринку без митних перешкод» та «більш високий рівень захисту економічної конкуренції» набрали по 36%; 21% висловився за «участь у програмах ЄС» та 13% за «єдину валюту».

З іншого боку 64% підприємств з острахом очікують на подорожчання робочої сили, послуг і товарів, посилення конкуренції – 46%, необхідність понести додаткові витрати для пристосування до нових умов - 44%, подорожчання робочої сили – 41%, більш суворі правила щодо сприяння бізнесу з боку держави – 26%.

Інші очікування не виражають такого явного занепокоєння, а саме: більш високі вимоги до захисту довкілля та більш суворий захист споживачів (по 5%).

Середні підприємства найбільше непокоїть: подорожчання робочої сили, послуг та товарів – 64%, необхідність понести додаткові витрати для пристосування до нових умов – 50%, сильна конкуренція – 29% та більш суворі правила щодо сприяння бізнесу з боку держави – 21%. Цікаво, що у цій групі респондентів таку можливу перешкоду як «більш високі вимоги до захисту довкілля» назвали 14% респондентів

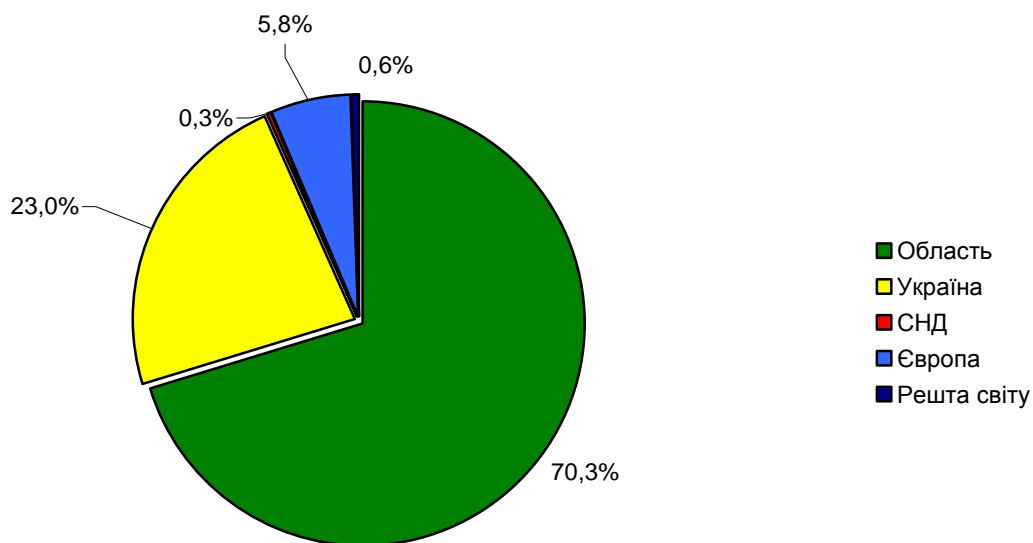

Рис. 6. Недоліки вступу до ЄС

Якщо розглядати вибірку в розрізі окремих секторів, то експортно-орієнтовані, підприємства більш оптимістично налаштовані на співпрацю з ЄС, однак, у той же час більш чітко демонструють свої побоювання. Найбільше їх непокоїть подорожчання робочої сили та необхідність понести додаткові витрати до пристосування у нових умовах.

3. КЛІЕНТИ

Усі компанії з готовністю надали інформацію про географічний розподіл своїх клієнтів.

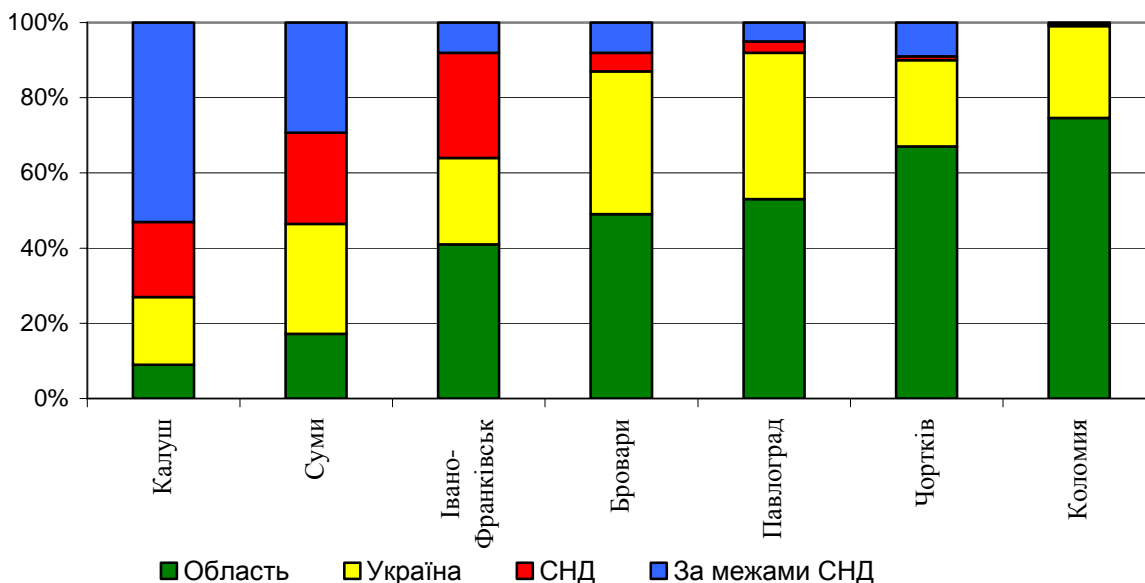

Рис. 7. Регіональний розподіл збуту продукції підприємств м. Коломиї

Як видно з Рис. 7 та 8 промисловість Коломиї має дуже низький рівень експортної орієнтації – 6,7% та диверсифікації клієнтів. Головними експортерами є три середні підприємства меблевої та машинобудівної промисловостей. Вагомий внесок вносять малі підприємства, що працюють у сфері надання готельних послуг. Тільки дві фірми експортують більше половини своєї продукції. Саме ці підприємства володіють основною часткою експортного потенціалу міста.

Не типовою є ситуація, коли одне із підприємств (легка промисловість), що на 100% належить іноземному суб'єкту - всю свою продукцію збуває в межах України. Ринок України (у т.ч. місцевий і обласний) заповнюється переважно малим і частково середнім бізнесом і складає у загальній структурі 93,3%. Будівельна галузь, сфера торгівлі та послуг, очевидно, обслуговують місцевий ринок.

Вивчення думки підприємців – м. Коломия

Рис. 8. Ринки збуту місцевої економіки та рівень експортної орієнтації

Очікування підприємців м. Коломиї щодо зростання обсягів збуту є не надто оптимістичними. Лише 24 підприємства сподіваються на стале збільшення обсягів збуту в 2008 році порівняно з попереднім роком (у середньому на 19 %), проте, два середніх підприємства прогнозують його зростання на 200%.

Десять підприємств передбачають, що їх обсяги збуту у наступному році не збільшаться (в т.ч. і найбільше), а ще двоє передбачають його падіння на 10-30%..

Середній збут усіх опитаних підприємств міста на одного працівника, знаходиться на рівні майже 58,4 тис. грн./рік. Дані також подані на рис. 12.

Найвищу продуктивність (збут на одного працівника) демонструють одне з малих підприємств, що працює на ринку фінансових послуг, дві середніх фірми, що працюють у сфері харчової промисловості та одне середнє підприємство, що займається гуртова роздрібною торгівлею. Найнижчою є продуктивність на двох середніх підприємствах (деревообробної та машинобудівної промисловості), одному з комунальних підприємств та одному з малих підприємств громадського харчування.

Відзначимо, що два з опитаних підприємств, що обслуговують комунальну сферу міста демонструють дуже низькі параметри продуктивності – близько 2,5 тис. грн. збуту на одного працюючого на рік. Низька ефективність на цих підприємствах, найбільш імовірно, пояснюється застарілими засобами виробництва, соціальною направленістю їх послуг, незбалансованими цінами, відсутністю дотацій та помилками менеджменту.

У цілому, промислові підприємства демонструють нижчі від середньо українських показники продуктивності. Найбільше з опитаних підприємств навпаки демонструє параметри ефективності, що вищі від середньо українських приблизно на 14%.

Респондентам було задане питання про основні причини розташування підприємства саме у Коломиї. Для 27-ми підприємств однією з основних причин розміщення в Коломиї є наявність клієнтури в області, для 23-х підприємств - кваліфікованої робочої сили. Дев'ятнадцять фірм серед таких причин назвала наявність постачальників сировини, і десять – наявність постачальників комплектуючих і компонентів. Для 6-ти підприємств важливим є наявність кластера споріднених компаній. На жаль, лише два підприємства зазначили, як причину розміщення в Коломиї, наявність

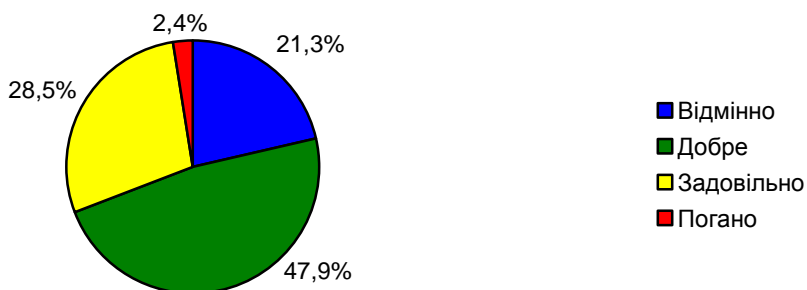
бази для наукових досліджень і конструкторських розробок (це підприємства деревообробної та машинобудівної галузей)

Рис. 9. Причини закріплення підприємств

4. ПИТАННЯ ПРАЦІ ТА ЗАЙНЯТОСТІ

Рівень задоволення працедавців Коломії якістю робочої сили на думку респондентів є наступним: 24% працівників є відмінними, 45% – добрими, 27% – задовільними і лише три відсотки – поганими. Відзначимо, що результати опитування керівників великих підприємств демонструють похибку із узагальненими даними (щодо усіх підприємств) у межах до трьох відсотків

Рис. 10. Рівень задоволення працедавців Коломії якістю робочої сили

Загальна чисельність працівників з повним робочим днем на всіх підприємствах, що брали участь в обстеженні, становить 2866.

Промисловість Коломії як і більшість українських міст кризу «перехідного періоду» пройшла доволі болісно. Дев'ять з числа найбільших працедавців міста, впродовж останніх шести років (2001-2006), скорочували кількість працівників. Одне з машинобудівних підприємств скоротило чисельність майже у чотири рази, таким чином перейшовши з розряду великих підприємств у середнє. Однак, виглядає, що саме цей захід дозволив їм частково реструктуризуватись і створити умови для наступного зростання. У наступному році це підприємство планує збільшити збут на понад 200%. зберегти прийнятні параметри ефективності. У той же час, найбільший працедавець навпаки за останні п'ять років стало нарощує обсяги та кількість працюючих. Це підприємство пододало кризу ще у 90-х роках.

Останнім часом (2005-2007 рр.) ситуація стабілізувалась. П'ять років тому (2002) на опитаних підприємствах разом працювало 2973 працівники, а торік (2006) - 2852. Тенденція демонструє стале «затухаюче» зниження до 2003-2004рр., після чого у 2005-2007 році перейшла у практично лінійний параметр з позитивним трендом. Прогнозується, що у наступному році чисельність зросте до 3109.

Залучивши інвестиції у найближчі 2 роки підприємства планують створити додатково 307 робочих місць (відносний ріст на 10,7 %).

Протилежною є тенденція у малому бізнесі. Тут зростання за останні п'ять років чисельності працівників відбувалась «повільно». Прогноз на наступний рік є доволі стриманим. Два малих підприємства планують суттєво зменшити кількість працівників і два – суттєво збільшити чисельність (більше ніж вдвічі).

Середня чисельність працівників на обстежених підприємствах у 2006 році становила 73 особи.

Жінки складають лише 37,9 відсотка працівників у вибірці, що логічно з огляду на «чоловічий» характер домінуючих секторів (виробництво будматеріалів, деревообробна промисловість, машинобудування, а також – будівництво і транспорт). У той же час до вибірки не потрапили важливі роботодавці для традиційно жіночих професій – сфери освіти й охорони здоров'я.

Частка працівників з вищою освітою становить 16,2% і демонструє сталу тенденцію до зростання (у 2002 році – 15,9%). Однак, такий процент зайнятих з вищою освітою не корелює з доволі незначною кількістю працівників підприємств, що працюють у сфері науково-дослідної роботи безпосередньо на виробництві. Таких є лише 22 особи, що становить 1% від числа осіб, що працюють на опитаних підприємствах. Підрозділи досліджень і розробок функціонують лише на двох підприємствах (при чому - 21 працює на одному підприємстві). Прикро, що жодне з підприємств міста не планує створювати такі підрозділи у найближчому майбутньому. Очевидно, при такому розподілі трудових ресурсів забезпечити інноваційний напрямок розвитку промисловості міста буде нелегко.

Задоволення роботодавців якістю свого персоналу порівняно з іншими містами України (рис.11) знаходиться на високому рівні.

Відзначимо, що найбільш критично до якості робочої сили ставляться керівники малих підприємств у сфері торгівлі та надання послуг. Порівняно з іншими містами України рівень задоволення працедавців комунальних підприємств є вищим від середнього показника.

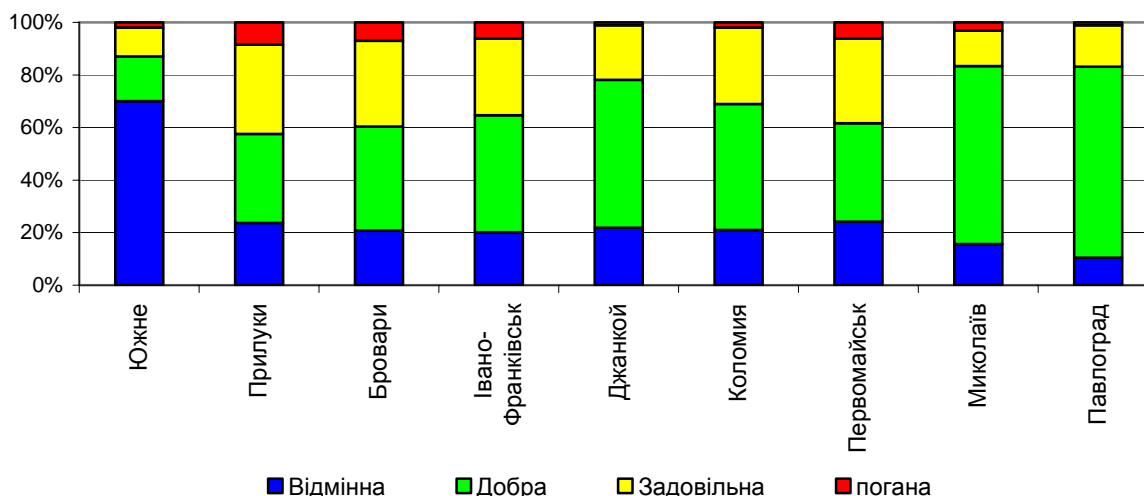
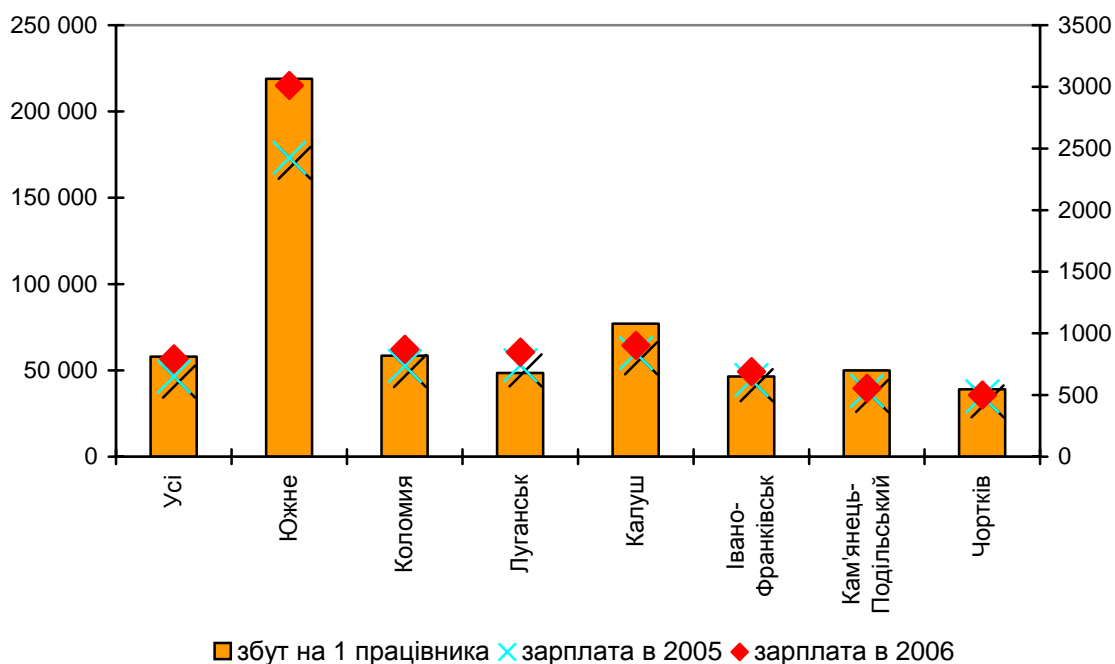

Рис. 11. Рівень задоволення працедавців деяких міст України якістю робочої сили

Вивчення думки підприємців – м. Коломия

Фактична місячна заробітна плата на опитаних підприємствах становить у середньому 871 грн. (у 2006 р. – 737 грн.). Найнижчими є середньомісячні заробітки на малих підприємствах сфери обслуговування і торгівлі, а також на одному підприємстві, що займається деревообробкою. Загалом диференціація середньої заробітної плати на підприємствах у місцевій економіці відбувається у порівняно широкому діапазоні від 410 грн. до 4000 грн. на місяць. Найвища зарплата на одному з підприємств, що працює у сфері надання фінансових послуг. Усі підприємства (крім одного малого підприємства, що працює у сфері надання бізнес-послуг) показали зростання середньої зарплати у порівнянні з минулим (2006) роком.

Як видно з рис.12 у Коломії дещо вищі від середніх в Україні показники середньої заробітної плати та питомого збуту на особу.

Рис. 12. Заробітна плата та збут

Примітка до Рис. 12. Дані по Коломії за 2006 (відмічені синім хрестиком) та 2007 рік (відмічені червоним квадратом).

Нестача кваліфікованої робочої сили стає дедалі більшою проблемою. Її вже сьогодні відчувають 19 підприємств з 39 опитаних. Десять - очікують виникнення кадрових труднощів у майбутньому. У 10 з 39 підприємств, що відповіли на це питання такої проблеми немає.

Головним чином відчувається дефіцит кваліфікованих спеціалістів робітничих професій, зокрема, токарів, слюсарів-інструментальників, фрезерувальників, наладчиків, столярів, зварювальників, екскаваторників, кухарів. Крім того, ряд підприємств вказало на нестачу висококваліфікованих працівників таких спеціальностей: менеджер, маркетолог, юрист, інженер-механік, інженер-електрик, спеціаліст страхової справи, перекладач.

На нашу думку, причиною такої ситуації є не стільки відсутність на ринку праці таких працівників, скільки відносно низький рівень пропонованої заробітної плати.

5. НЕРУХОМІСТЬ

У цій сфері ситуація в Коломиї має як позитивні, так і негативні сторони (див. рис. 13), але, якщо порівнювати з іншими опитаними містами, виглядає дещо краще лише показник можливих намірів Коломийських підприємств припинити бізнес. У даний час (травень-червень 2007 р.), жодне з підприємств не має наміру цього зробити.

З 39-ти респондентів, що дали відповідь на це запитання, власниками будівель або землі є 21 підприємство, шість є лише орендарями, крім того 12 підприємств мають частину власного майна для ведення бізнесу, а частину орендують.

Можливість розширення (наявний земельний ресурс) у даному місцезнаходженні має 26 фірм з 39-ти опитаних. Брак нерухомого майна для розширення зазначили 13 фірм.

У той же час, лише 11% опитаних підприємств потенційно готові надати в оренду або продати частину своїх приміщень. Це свідчить про невеликий потенціал приватного сектору щодо покращення ситуації з наявністю ділянок чи приміщень для бізнесу. Доволі успішні середні підприємства не готові продавати або здавати в оренду надлишки майна.

У Коломиї, як і в більшості інших міст, найчастіше проблеми з розширенням мають представники лише малого бізнесу.

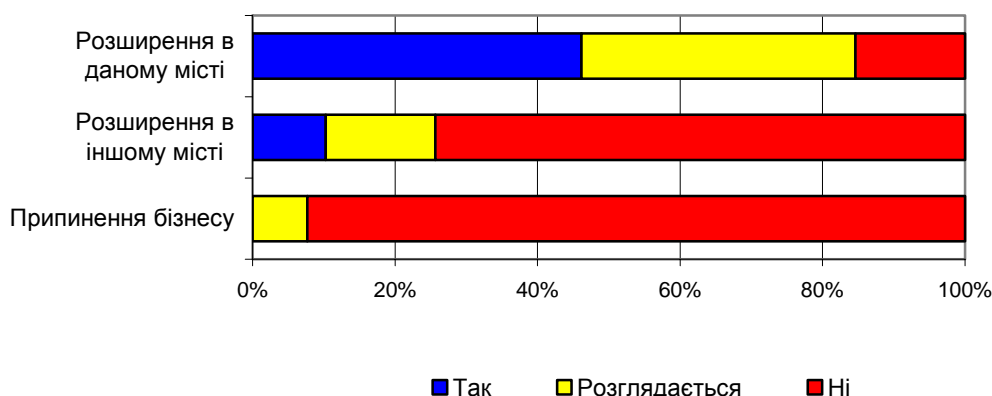

Рис. 13. Інформація про нерухомість і можливості для розширення

Загалом, як ми зазначали вище, у місті є певний потенціал для розширення бізнесу – чотири компанії планують розширюватися в інших адміністративно-територіальних одиницях, і шість розглядає таку можливість.

Дуже позитивним є те, що жодне з опитаних підприємств не планує покинути бізнес у Коломиї, Однак, три підприємства з 39 -ти починають задумуватись над цим і розглядають можливість покинути місто та перенести діяльність у інші міста впродовж найближчих років. Серед можливих місць майбутнього розташування ці підприємства назвали місто Дрогобич та Івано-Франківськ. Основними причинами такого можливого кроку респонденти назвали: кращий бізнес - клімат у іншому місті, зміна ринкової кон'юнктури та відсутність землі для розширення. Одне з підприємств галузі легкої промисловості проблемою бачить злочинність та вандалізм

Нинішній стан будівель та рівень технологій не видається найкращим, тому фінансово стабільні компанії планують здійснити суттєві інвестиції у вдосконалення виробничих потужностей (рис. 14).

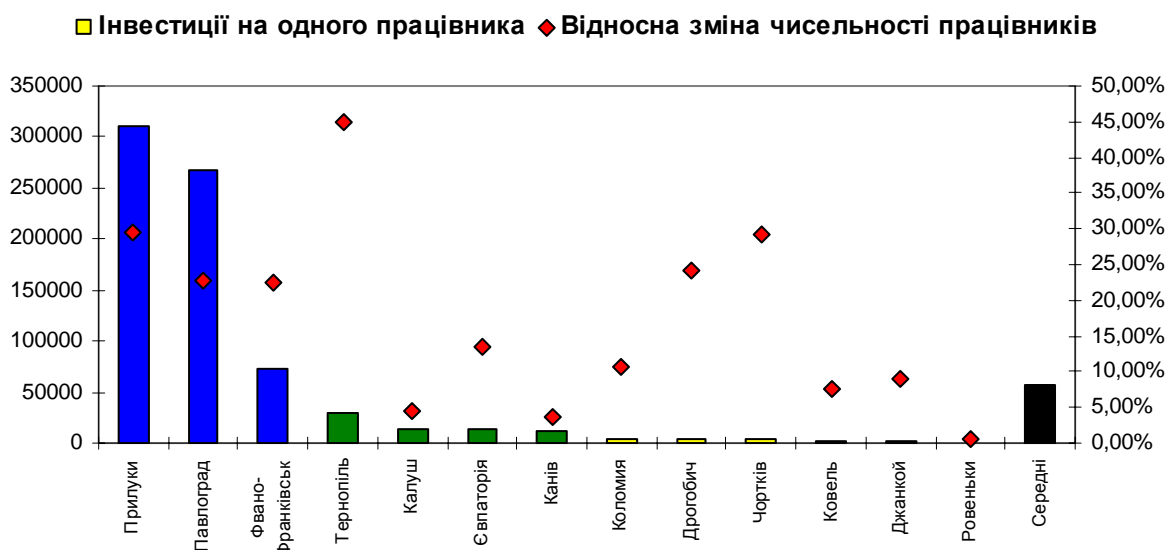

Рис. 14. Плановані інвестиції на одного працівника і створені нові робочі місця

Вісімнадцять з 39 підприємств у найближчі два-три роки планують модернізацію або вдосконалення існуючих споруд та/або технологій, здебільшого на постійній основі протягом цього та кількох наступних років. (Сімнадцять з вісімнадцяти підприємств, тобто 44% з опитаних планують інвестувати саме у Коломій). Ними планується вкласти близько 13 млн. 740 тис. грн. і створити понад 300 нових робочих місць. (За розрахунками питомих показників – це 4794 грн. на одного працюючого, що має забезпечити 10,7% зростання кількості робочих місць). Якщо ці цифри виявляться реальними, це, безперечно, допоможе зростанню місцевої економіки.

Понад 80% усіх планованих інвестицій планують здійснити три найбільш успішних підприємства міста, що працюють у сфері надання фінансових послуг, легкої промисловості, оптової торгівлі.

Загалом обсяг планованих інвестицій не є значним, але є співмірним з цим показником для міст, що мають подібні параметри стану економіки. Очікувана кількість новостворених робочих місць є незначною (на жаль, на це запитання відповіло лише 17 з 39 респондентів). Очевидно, що здебільшого будуть створені так звані «низько технологічні» робочі місця.

6. ПОСЛУГИ ТА ВІДНОСИНИ З ОРГАНАМИ МІСЦЕВОЇ ВЛАДИ

Респондентам було запропоновано оцінити дев'ять видів муніципальних послуг за шкалою від 1 до 4 (1 = відмінно, 4 = незадовільно). У середньому ці послуги отримали оцінку 2,81. Це краща оцінка, ніж у середньому по Україні. Оцінки, отримані від підприємств на яких працює понад 50 осіб, щодо якості послуг, які надаються місцевою владою є дещо нижчі, ніж середні по місту і становить 2,85.

Рейтинг подано на рис. 15, де праві стовпчики (жовтий колір) – середні значення інших міст, отримані у 2005-2006 рр.). Вісім послуг з 10-ти оцінені вище, ніж середньо український показник.

Вивчення думки підприємців – м. Коломия

Найбільш суттєвими проблемами на думку респондентів є: стан утримання доріг - 3,54 (3,53) та охорони правопорядку -3,11 (3,08). Далі йдуть із однаковою по місту оцінкою 2,87 – стан видачі ліцензійних та дозвільних документів, що регламентують будівельні роботи (показники середні по Україні – у дужках) (3,06), житлове будівництво (3,29), надання ділянок і будівель для ведення бізнесу (3,01).

Зусилля міської влади, направлені на розвиток комунальної інфраструктури отримали оцінку – 2,71 (3,07). Стан збирання та вивезення твердих побутових відходів оцінено на 2,68 (3,19). Підтримка малих і середніх підприємств – 2,59 (2,97), робота громадського транспорту – 2,46 (2,96). Найвища оцінка 2,42 (2,61 – середній в Україні) виставлена щодо «надання дозволів та ліцензій при започаткуванні та для ведення бізнесу».

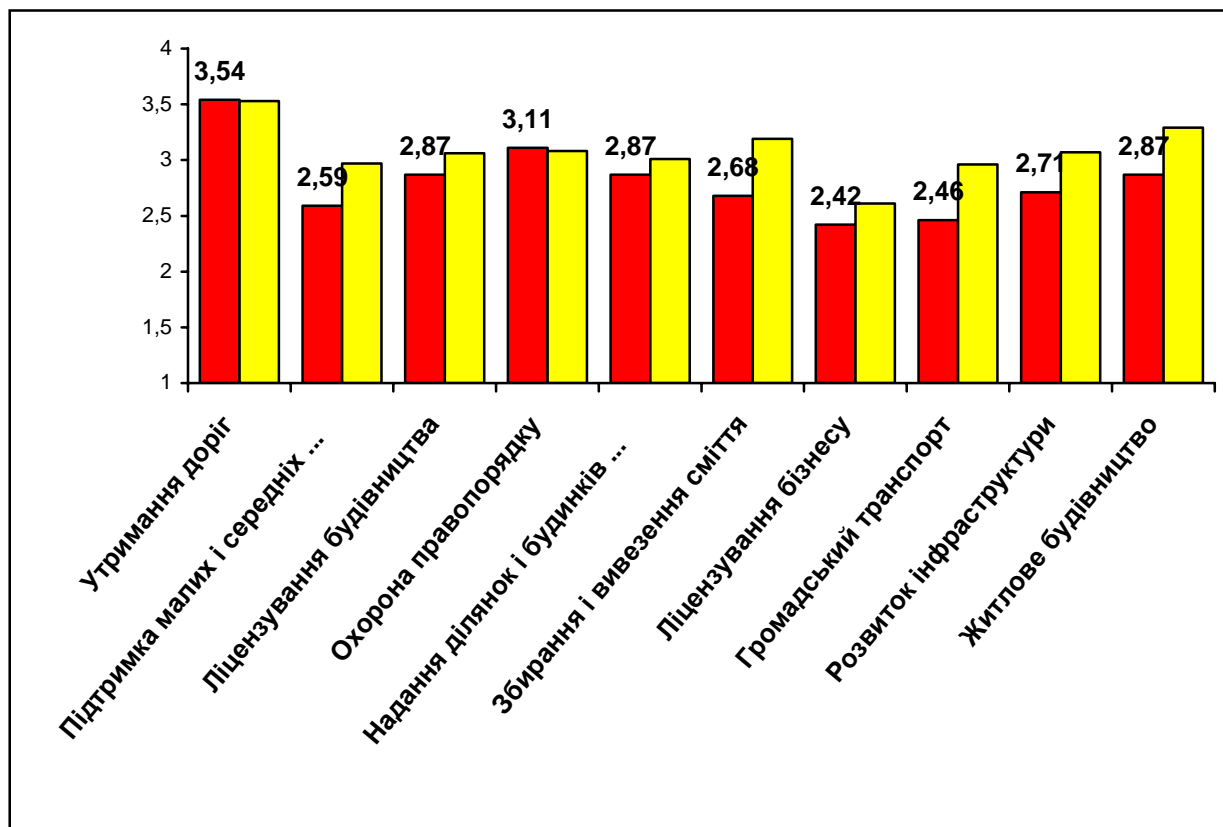

Рис. 15. Послуги органів влади

За пріоритетами вирішення проблем ситуація з опитуваними є дещо схожою до інформації на рисунку 15. На думку:31-го з 39-ти респондентів, місто в першу чергу має почати з покращення стану утримання доріг.

Разом з тим, за негайне покращення роботи щодо підтримки малих і середніх підприємств проголосувало 18 респондентів, а за розвиток комунальної інфраструктури (мереж газу, води, каналізації та електроенергії) – 15. Як і слід було очікувати, досить високий пріоритет (13 – «за») набрало питання «надання ділянок і будинків для ведення бізнесу». У першу чергу покращити стан із збиранням ТПВ вимагають 7 підприємств. (Нагадаємо, що проблема з видачею дозволів та ліцензій на будівельні роботи була оцінена доволі низько, але лише п'ятеро респондентів вимагають розв'язання цієї проблеми у першу чергу.

Підприємства також запитували про послуги, які мають надаватися міською владою (зокрема підрозділом з економічного розвитку) представникам бізнесу міста.

Як демонструє рис. 16, підприємства активно підтримують всі з запропонованих послуг, крім «безкоштовне надання земельних ділянок».

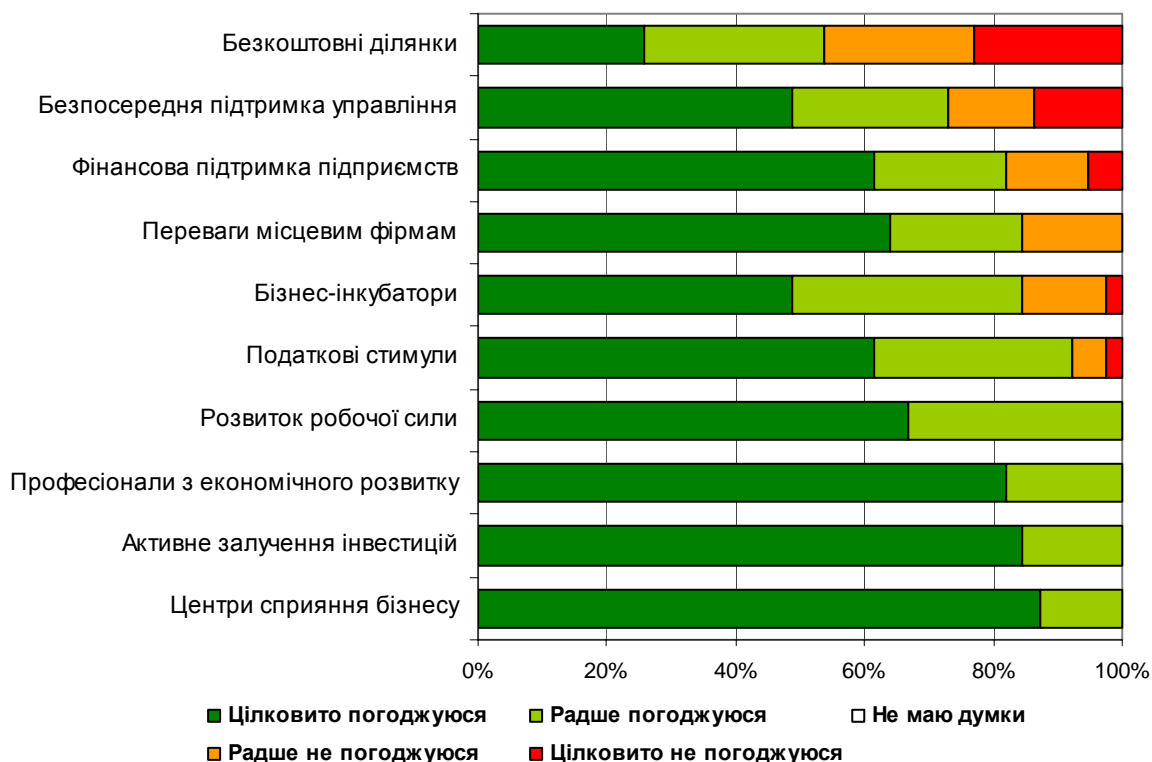

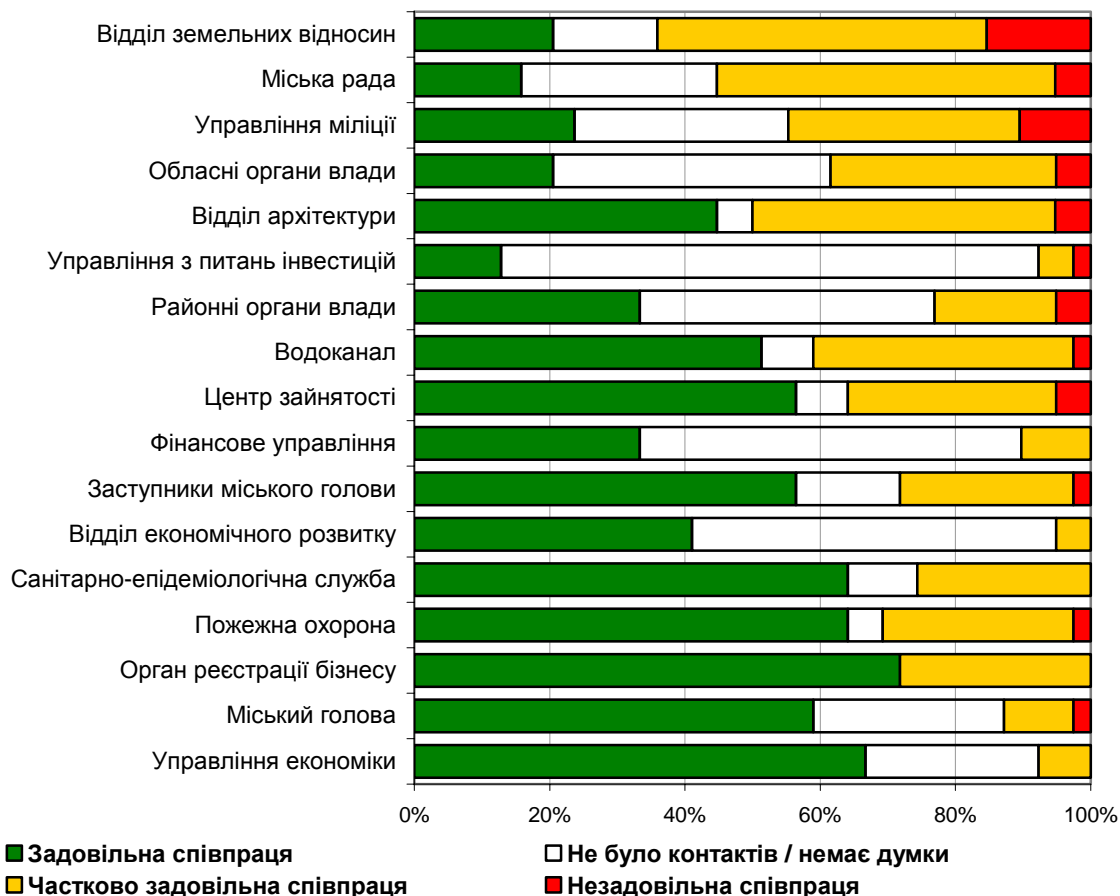
Рис. 16. Послуги підрозділу з економічного розвитку

Найбільшою популярністю серед респондентів користувалися ідеї створення центрів сприяння бізнесу, активізації залучення інвестицій та необхідність надавати від міської влади підприємствам професійну допомогу з економічного розвитку, допомога підприємствам у розвитку робочої сили (позитив усіх чотирьох пропозицій - 100%). Далі пропозиції розмістились наступним чином: надання податкових стимулів, створення бізнес-інкубаторів, надання переваг місцевим фірмам при роботі у Коломиї та надання міською владою фінансової підтримки підприємствам.

Цікаво, що на відміну від компаній в інших країнах Східної Європи, респонденти меншою мірою підтримують ідею надання міською владою за символічну ціну приватним підприємствам, які планують внести значні інвестиції та створити багато нових робочих місць вільних ділянок, що забезпечені інфраструктурою – схоже, вони не бачать гарантії, що ті, хто отримає таку форму субсидії, насправді почне справді виконувати обіцяне, а сам процес буде прозорим. Тому така потенційна послуга опинилася на останньому місці за популярністю.

Підприємства-респонденти також оцінили контакти з владними структурами та посадовцями. Отримані результати (рис. 17) демонструють відносно позитивний рівень контактів підприємців з органами влади та управління.

Вивчення думки підприємців – м. Коломия

Рис. 17. Контакти з органами влади та управління

Найбільш позитивним є рівень контактів з органом реєстрації бізнесу, санітарно-епідеміологічною службою, управлінням економіки, пожежною охороною та міським головою.

Серед тих хто отримав у Коломії позитивні оцінки щодо співпраці також стали, заступники міського голови, фінансове управління, центр зайнятості, податкова інспекція, водоканал.

Цікаво, що у структурі міської ради відділ економічного розвитку ще не створений, а оцінки отримав позитивні. Фактично, його функції виконує управління економіки, отже підприємці таким чином «проголосували» за його створення і опосередковано дали сигнал міській раді, що такий відділ їм потрібен.

Найбільш негативний «комунікаційний баланс» отримали відділ земельних відносин, управління міліції та міська рада.

Загалом, слід відзначити, що в цьому розділі йдеться не тільки про рівень співпраці цих органів, установ, організацій, посадових осіб з бізнесом, а про дуже низький рівень контактного спілкування, тобто підприємці міста могли просто не контактувати з цими службами чи посадовими особами, або контактували дуже мало, що є цілком реальним і логічним щодо деяких з них (наприклад, органами обласної влади).

Ще раз підкреслимо, що відносно низький рівень контактів з підрозділами (посадовими особами) місцевої влади, які відповідають за питання інвестицій не є позитивним з точки зору підприємців. Очевидно, вони очікують на інтенсифікацію таких контактів, допомогу зі сторони цих служб та співпрацю.

Вивчення думки підприємців – м. Коломия

Серед інших установ, які не були зазначені у переліку негативну оцінку отримав лише Фонд соціального страхування. Правда, таку оцінку дало лише одне підприємство, отже тут, швидше за все, має місце не системна проблема, а прикрий інцидент.

Численні коментарі менеджерів (надали 26 підприємств-респондентів з 39-ти) можна об'єднати в одне речення: надто високий рівень бюрократизму, надто багато зайвих документів, тривалі процедури, через які марнується час, нерозуміння чиновниками проблем бізнесу, байдужість до вирішення проблем підприємців. Звичайно, ці оцінки є узагальненими і стосуються не тільки служб і виконавчих органів міської ради.

7. КРИТИЧНІ ПИТАННЯ

Респонденти дали такі відповіді на запитання щодо трьох найбільш важливих напрямків, які мають бути відображені в стратегічному плані економічного розвитку (див. рис. 18):

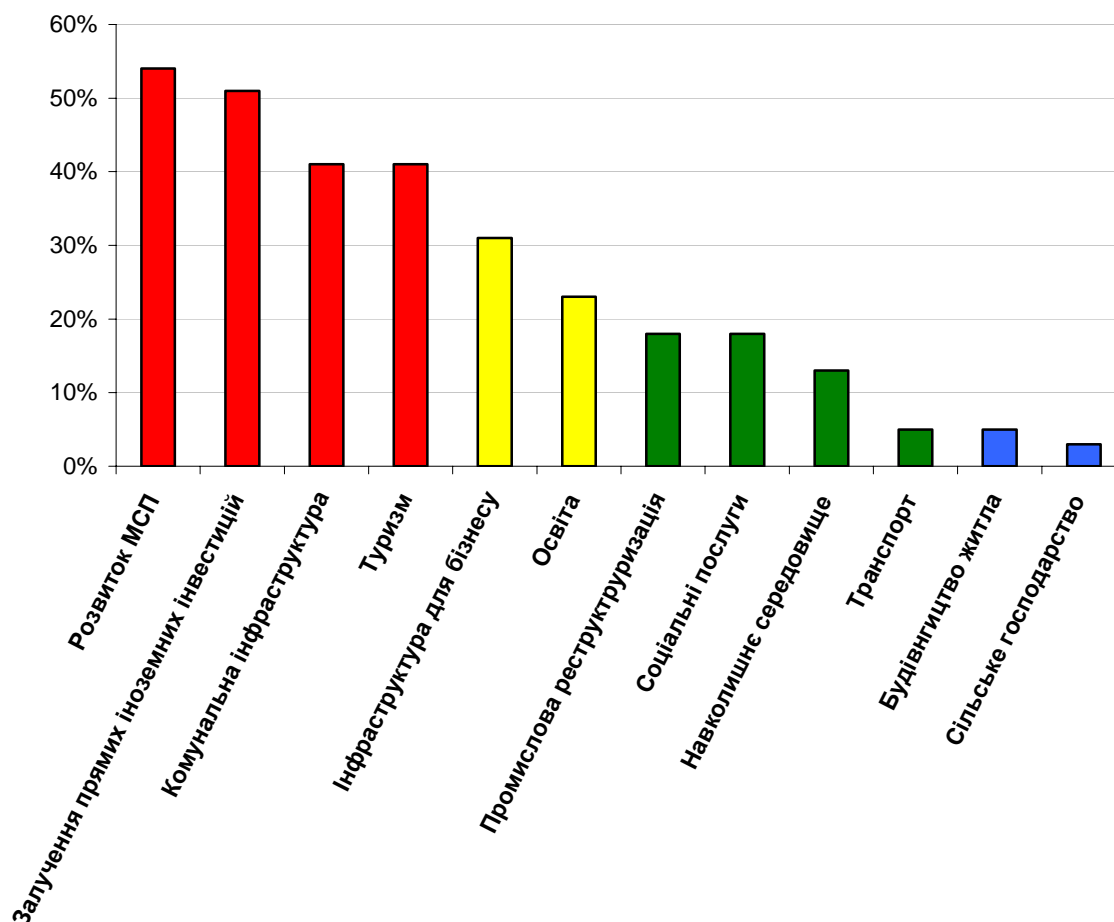

Рис. 18. Критичні питання

Отже, респонденти, маючи змогу вибирати з дванадцяти запропонованих проблем лише три найбільш важливі, розподіли свій вибір наступним чином:

- розвиток малих і середніх підприємств – 54 % голосів
- залучення прямих іноземних інвестицій – 51%
- комунальна інфраструктура – 41%
- туризм – 41%
- розвиток інфраструктури для бізнесу – 31%
- освіта – 23 %
- промислова реструктуризація – 18%
- соціальні послуги – 18%
- навколишнє середовище – 13%
- транспорт – 5%
- будівництво житла – 5%
- сільське господарство та розвиток села – 3%
-

Однак, слід зауважити, що думки представників середніх підприємств на яких працює 50-500 осіб є дещо іншою. Їх думки розподілились наступним чином:

- залучення прямих іноземних інвестицій – 64%
- розвиток МСП – 50%
- інфраструктура для бізнесу та освіта по 36%
- промислова реструктуризація та туризм по 29%.

8. ЗАГАЛЬНІ ВРАЖЕННЯ

Респондентам запропонували висловити свої загальні враження про органи влади в Коломиї. Відповіді на це запитання також віддзеркалюють загальне відчуття, що міська влада (міський голова, міська рада, виконавчі органи та служби) працює добре, але їй слід працювати ще краще. Оцінка за 4-х бальною системою, де 4 – найгірша оцінка – 2,03. Це один з найкращих показників серед 27 опитаних міст України.

Семеро з 39 респондентів оцінили якість місцевої влади на відмінно. На «добре» міську владу оцінили 23 підприємці. Задовільну оцінку поставили восьмеро. Жоден не оцінив міську владу загалом (міську раду, виконком, міського голову та усі виконавчі органи) як погану. Один відповів, що не «має власної думки» про це.

Місто Коломия, як місце для ведення бізнесу, також отримало досить високу оцінку, але нижчу ніж влада - 2,51, де «1» - найкраща оцінка. «П'ятірок» - дві, «четвірок» - 14, «задовільно»- 21, «погано»- 0. Один підприємець повідомив, що «не має думки про Коломию, як місто для ведення бізнесу. Таку відповідь за канонами соціології, найбільш імовірно, слід вважати негативною, припускаючи, що респондент вирішив не афішувати своє негативне ставлення до бізнес-клімату в місті чи міської влади.

Загалом подібні оцінки не є характерними для більшості міст України та промислових міст Східної Європи, хоч як правило, саме місто ними оцінюється вище, як влада, проте кількість позитивно та негативно настроєних там є приблизно рівною щодо кожного із запитань.

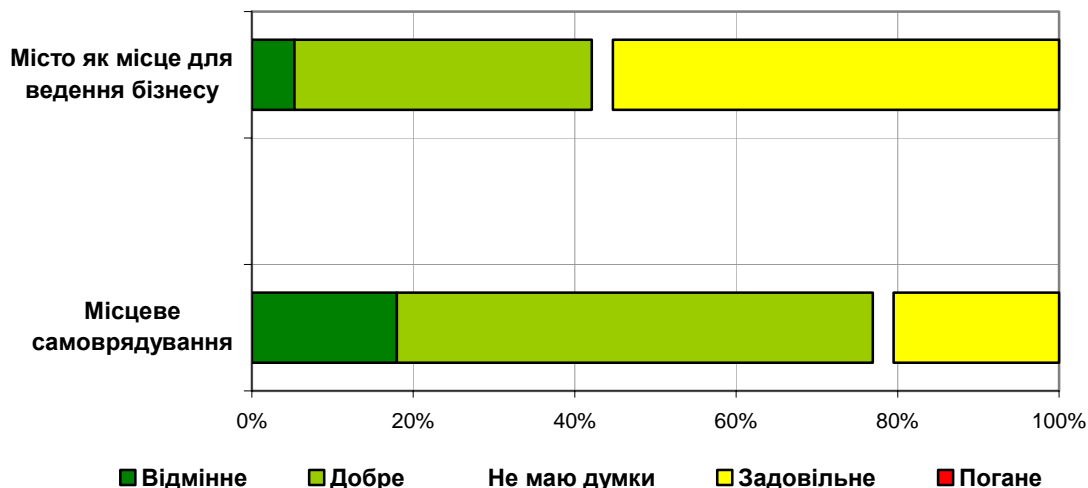

Рис. 19. Загальні враження про місцеву владу та бізнес-клімат міста

Серед найважливіших сильних сторін місцевого бізнес-клімату неодноразово називали: прихильне ставлення нової молоді управлінської команди до малого бізнесу, а також ряд кроків, направлених на покращання комунальної інфраструктури міста. Також називались: традиції міста, як торговельного центру регіону, високий потенціал у розвитку Коломії та, зокрема, розвитку туризму, добре розвинуту мережу інфраструктури підтримки малого бізнесу, зручне географічне положення міста.

Негативні чинники, визначені респондентами:

- не облаштовані комунікаціями вільні земельні ділянки для створення нових підприємств,
- проблеми з кваліфікованою робочою силою
- багато бюрократії
- відсутня стратегія розвитку
- суб'єктивне ставлення фіскальних органів

V. УЗАГАЛЬНЕНИЙ ВИСНОВОК

Цей звіт про результати опитування підприємців відображає узагальнені думки бізнесової спільноти м. Коломия. Їхнє спільне ставлення до міської влади значною мірою визначатиме, яким буде економічне майбутнє міста – зростання, застій чи занепад. Звіт допоможе Експертному комітету стратегічного планування в його роботі і буде корисним для міської влади в роботі над підтримкою та поліпшенням бізнесового клімату в місті.

Проект «Економічний розвиток міст» висловлює вдячність усім представникам підприємств, котрі поділилися своїми думками та надали корисну інформацію експертному комітету стратегічного планування, а також усім працівникам виконавчих органів міської ради та волонтерам, які присвятили свій час проведеному опитуванню.